
RECENZE KNIH

Kaščáková N.: Obranné mechanizmy z psychoanalytického, etologického a evolučno-biologického aspektu

Vydavateľstvo F, Trenčín, 2007, 135 strán, (www.vydavatelstvo-f.sk).

V roku 2006 vyšlo 70 rokov po svojom vzniku v českom preklade priekopnícke dielo Anny Freudovej „Ja a obranné mechanizmy“ /Portál/. Takmer súčasne vychádza aj kniha Natálie Kaščákovovej, ktorá ponúka komplexný pohľad na súčasné poznatky o obranách. V mnohom potvrdzuje dnes už klasické dielo Freudovej, dopĺňa ho o zhrnutie ďalšieho psychoanalytického myslenia o obranách a o poznatky etologických a neurobiologických prístupov k nim.

Kniha je prehľadne členená, obsah čitateľa rýchlo usmerní, ak si chce prečítať určitú parciálnu problematiku, je vybavená registrom, nemeckým a anglickým súhrnom, v literatúre je uvedených 119 odkazov.

V úvodnej časti zrozumiteľne vysvetľuje pojem obrany a jej homeostatickú hodnotu pri vytváraní psychickej rovnováhy. Opísaný je klasický model pudového konfliktu i model vývinového deficitu. Psychoanalýze vlastný *ontogenetický pohľad* odvodzuje v súvislosti so zrením self vývinové rady obranných mechanizmov. Klinicky známe je spojenie špecifických obrán so špecifickými osobnosťami typmi a ich relatívna dominancia pri rozličných typoch neuróz. Diagnosticky i terapeuticky významná je hierarchizácia obrán na psychotickú, nezrelú, neurotickú a zrelú úroveň. Doporučeným postupom v terapii je preto postupovať od povrchu do hĺbky, cieľom nie je zlikvidovanie obrany, ale ich flexibilnejšie a adaptívnejšie používanie.

Nosná časť knihy sa venuje popisu jednotlivých obranných mechanizmov. Obdivuhodná je hĺbka a záber témy. Z množstva prístupov citovaných autorov vznikol zrozumiteľný a konzistentný opis a výklad obrán. Autorka čitateľa „kŕmi výživným hustým mliekom“ psychoanalytickej tradície. Od Freudových raných popisov a jeho metapsychologie po prístupy egopsychologie, teórie objektných vzťahov a hlbinne psychologických škôl. Okrem teoretického pohľadu je vyzdvihnutý i pragmatický aspekt týkajúci sa rozpoznania v každo-dennej praxi, diferenciálnej diagnostiky jednotli-

vých obrán a ich terapeutického použitia. Ilustratívne v tomto duchu pôsobia vlastné klinické prípady autorky /škoda, že ich nie je v texte viac!/.

Kaščáková skúma aj interaktívne a interpersonálne stránky obrán, ich psychoekologické aspekty slúžiace k stabilizácii sociálnych vzťahov sietí. Pod ochranou obrany môže jedinec hľadať adekvátnu stratégiu zvládania. Autorka nezanedbáva ani neurobiologické aspekty, zdôrazňuje, že mozgová činnosť je základom pre vedomé i nevedomé procesy, ktoré ju spätne determinujú.

Ďalšia časť knihy sa zaoberá fylogenetickým - etologickým pohľadom na obrany ako na adaptívne funkcie vytvorené prírodným výberom. Vysvetľuje základné pojmy evolučnej biológie: obranné stratégie zvierat /boj a únik/, preskokové správanie, podriadenie sa a podobne. Od nich prechádza k behaviorálnym obranným stratégiám u ľudí, popisuje ľudský etogram a etologické profily depresívnych pacientov. Etologický výklad pripomína výklady hlbinné, je priamočiarejší, nedosahuje však ich diferencovanosť a komplexnosť. Vytiesnenie takisto skrýva motívy self, tendenciu skryto pokračovať v sebeckých motívoch „génu“. Podobne sú odvodené aj ostatné obrany. Pri vnútornom konflikte ide o boj medzi sebeckými /id/ a altruistickými motiváciami /ego, superego/.

Fylogenetický prístup poukazuje na spoločný živočíšny základ fungovania, psychodynamický pohľad vníma kontinuum od „normy“ všedného života po psychopatológiu. Táto kniha teda môže napomôcť v uvedomení si vlastných obranných stratégií a ich identifikácií a porozumeniu u pacientov v klinickej praxi a psychoterapii.. V rámci jednotnej klasifikácie obrán sa toto dielo môže stať bázou pre viaceré hlbinne orientované, ale i iné psychoterapeutické školy. V tomto zmysle na Slovensku pribudla ďalšia „matka“ psychoterapie.

MUDr. Peter Bobovnik

Falkai P., Haen E., Hargarter L.: Paliperidon ER (INVEGA) – Der nächste Schritt zur optimalen Schizophrenietherapie

Thieme Verlag, Stuttgart – New York, 2007, 80 stran.

Tato monografie nabízí čtenáři úvod k terapii schizofrenie a seznamuje ho s účinností snášenlivostí a farmakologií INVEGA ER (Paliperidon).

První kapitola informuje podrobně o schizofre-

nii. Kromě obecně známých poznatků uvádí autor (P. Falkai), že schizofrenie patří v současné době k onemocnění, které v raném věku zapříčiňuje nejčastější pracovní neschopnost. Jen asi 30 % pacien-

tů je po vyléčení schopných samostatné práce a necelých 60 % je schopných si vytvořit dlouhodobé vztahy. Poukazuje na zvýšenou úmrtnost. U schizofreniků je např. 4krát větší riziko kardiovaskulárního onemocnění než u zdravých jedinců. Riziko, že člověk může během svého života alespoň jednou prodělat schizofrenii, je uvedeno mezi 1,5-1,6 %. Genetická dispozice se předpokládá asi v 50 %.

Z neurobiologických změn se autor zmiňuje o glutamatergním systému, který moduluje, případně reguluje, dopaminergní a gabaergní systémy. Rizikové geny dyskinidin a neuroregulin podporují účinnost glutamatergního systému. Z kontrolních škál rozlišující pozitivní a negativní symptomy přikládá největší význam škálám: PANNS, SANS a SAPS. Terapeutické metody rozděljuje na farmakologické (cílené na pozitivní či negativní symptomy) a nefarmakologické. Obě formy terapie jsou stručně a přehledně popsány. V závěru kapitoly je překlad literatury, a to výhradně anglosaské.

Druhá kapitola INVEGA ER (Falkai P. a Hargarter L.).

V současné době se hledají preparáty, které nejenom zlepšují pouze pozitivní a negativní schizofrenní symptomatiku, ale které zlepšují psychosociální úroveň a zabraňují recidivám. Paliperidon ER je novým antipsychotikem, které se snaží toto očekávání v co nejvyšší míře splnit. Váže se silně na HT2A a DA2 receptory, blokuje rovněž alfa 1-adrenergní receptory. Farmakologické účinky obou jeho enantiomerů (+) a (-) jsou si kvalitativně i kvantitativně podobné. Nemá afinitu k cholinergním receptorům.

Pomocí „OROS“ technologie (Osmotic controlled Release Oral delivery Systém) bylo zjištěno, že maximální hladiny je dosaženo po 24 hodinách. Při dávkování 1krát denně je dosaženo steady koncentrace během 4-5 dnů po podání první dávky.

Paliperidon byl testován u 618 schizofreniků v dávkách 3, 9 a 15 mg ve srovnávací studii s olanzapinem (10 mg)/denně a s placebem. Studie prokázala po 6 týdnech zlepšení o 30 % oproti výchozím hodnotám škály PANNS. Účinky dávek 3, 9 a 15 byly srovnatelné. Terapeutické účinky a vedlejší účinky jsou podrobně rozebrány a znázorněny na přehledných tabulkách. Incidence EPS byla ve skupině 6 mg Paliperidonu srovnatelná s pacienty ve skupině léčených olanzapinem a placebem (10 %). Průměrná účinná dávka se udává 6 mg.

V jiných 3 studiích byla podávána dávka 3, 6, 9, 12 a 15 mg v jedné denní dávce. Nejlépe se zlepšovaly tyto symptomy:

1. negativní,
2. pozitivní,

3. dezorientace,

4. úzkost,

5. hostilita a neklid.

Účinnost a vedlejší účinky jsou uvedeny v tabulkách. Nejrychlejšího zlepšení bylo dosaženo v prvních 14 dnech.

Subkapitola 2.3. se zabývá problematikou léčby Paliperidonom ER u pacientů se zvýšenou vulnerabilitou a senzitivitou vůči vedlejším účinkům. V této skupině jsou zařazeni mladí pacienti ve věku 18-25 let. Účinnost hodnocena jako velmi dobrá, vedlejší účinky minimální. Krátce jsou zmíněny farmakologie, farmakokinetika a zobrazovací metody.

Ve třetí kapitole vysvětlují autoři Haen E. a Hargarter L. technologii metody „OROS“. U nových farmak se očekává nejen lepší účinek, ale i jeho rychlejší nástup a dobrá snášenlivost. Jedna dávka Paliperidonu ER a 6 mg vedla k obsazení D2 receptorů ve výši 64 % vazby během 22 hodin a ještě po 40 hodinách dosahovala hladiny 53 %. Po dávce Paliperidonu IR došlo ke zvýšení této hladiny během 4,5 hod. Disociační konstanta K_p app pro obsazení D2 receptorů činila 6,4 ng/ml Paliperidonu IR a 4,4 ng/ml u Paliperidonu ER. Pro 5-HT₂ receptory disociační konstanta měla hodnotu v rozmezí 2,7-3,2 ng/ml. Technologie „OROS“ je podrobně vysvětlena. Na jejím podkladě objasňují autoři výhodu galenické formy Paliperidonu ER, která umožňuje stejnoměrné uvolňování účinné látky v průběhu 24 hodin pomocí „OROS“ technologie. Molekulární struktura Paliperidonu obsahuje hydroxylovou skupinu, která umožňuje, že většina látky je eliminována přímo ledvinami. Jen malá část je zpracována v játrech různými metabolickými pochody. Interakce s CYP 450 je malá. Seznam literatury k této kapitole zahrnuje celkem 14 citací.

Ve čtvrté kapitole odpovídají autoři na některé otázky, např. zda je nutná titrace, s kterými psychofarmaky, zda může být Paliperidon kombinován, zda nepoškodí pacienty s nemocnými ledvinami a podobně.

V závěru jsou uvedeny seznamy vybrané literatury ke specifickým tématům, např. antipsychotika a těhotenství, schizofrenie a terapeutický úspěch, epidemiologie atd. a internetové adresy.

Paliperidon (INVEGA) je další nadějný antipsychotikum 2. generace. Jeho benefit/risk zatím lze těžko objektivně hodnotit. V běhu je řada klinických zkoušek, hlavně srovnávacích s olanzapinem a placebem. Nejzajímavější z publikace je kapitola o „OROS“ technologii. Její prostudování čtenáře podrobně informuje o uvedeném preparátu ze všech aspektů.

Doc. MUDr. František Faltus, DrSc.

Irmíš F.: Temperament a autonomní nervový systém

Galén, Praha, 2007, 204 stran. ISBN 978-80-7262-475-1.

Předložená kniha je velmi podrobným přehledem na téma temperament a autonomní vegetativní systém členěný do 7 kapitol, který přináší ucelený pohled, ponejvíce psychologický, na danou problematiku.

První kapitola popisuje jednotlivé anatomické části periferního a centrálního autonomního vegetativního systému (ANS), včetně receptorů na synapsích a mediátorů, fyziologické poznatky (především úlohu hypothalamo-pituito-adrenální osy) a léky ovlivňující ANS a mechanismy jeho působení. Jedná se o sympatomimetika/lytika, parasympatomimetika/lytika a ganglioplegika ovlivňující vegetativní ganglia.

Druhá kapitola zohledňuje různá hlediska hodnocení a třídění poruch ANS z hlediska fyziologie, psychologie a klinických syndromů a metody k vyhodnocení funkce ANS (např. orientační anamnestický dotazník Opavského z r. 1988 k hodnocení vyváženosti poměru reakce sympatiku a parasympatiku aj.). Při třídění dysfunkcí ANS autor vycházel z prací Servíta (1948) a Ždichince (1972). Dříve používaná psychosomatická syndromologie ve vztahu ke klidovému tonu sympatiku a parasympatiku má dnes pro klinickou praxi význam orientační, a to především v úvahách o responzi pacienta na léky a různé zátěže (hodnocením poststimulační vegetativní reaktivity). Zmíněna je velmi stručně, i nyní aktuální, cirkadiální rytmicita tonu ANS v podání prací autorů ze 70.-80. let, a to ve vztahu k etiopatogenezi depresivní poruchy. Současná literatura na toto téma však chybí.

Třetí kapitola přináší přehled objektivních vyšetření funkce ANS, jejichž metody jsou děleny na měření v oblasti kardiovaskulární a biochemické, dále zahrnuje zkoušky farmakologické, zkoušky hodnotící kožní teplotu a elektrický odpor kůže a zkoušky ostatní, které mají k ANS vztah nepřímý (např. EEG). Nejpodrobněji je zdokumentováno měření v oblasti kardiovaskulárního aparátu, protože ten je pro měření ANS zvláště vhodný, jeho parametry se dají dobře hodnotit (např. srdeční frekvence, dechová frekvence, krevní tlak, variabilita srdeční frekvence atd.) a dá se dobře monitorovat jejich reaktivita (funkční kapacita) řadou reflexních testů. Některé z nich se však prakticky nepoužívají a mají význam pouze teoretický (např. okulokardiální, sinokarotický, solární reflex, handgrip test, valsalsův manévr aj.). Všechny zkoušky jsou doloženy citacemi konkrétních studií.

Čtvrtá kapitola popisuje základní funkční změny ANS u duševních nemocí, které jsou zde obsoletně děleny na psychózy (schizofrenie, manio-depresivní psychóza) a neurózy (depresivní,

úzkostné neurózy a psychosomatické poruchy). Autor vychází především ze starších prací Zapletálka (1976), Benedettiho a spol. (1962) a uzavírá, že tyto diagnostické jednotky jsou často doprovázeny poruchou ANS, a to jak následkem vrozené dispozice, tak následkem stresové situace.

Pátá kapitola uvádí možnosti ovlivnění ANS nefarmakologickými metodami jako jsou biologická zpětná vazba (biofeedback), akupunktura a balneofyziatrie (hydroterapie). Tyto metody podobně jako při různých relaxačních cvičeních (např. jóga, dechové cvičení) nebo hypnóze zvyšují aktivitu především parasympatiku. Popsán je vždy krátce princip metody s následnými vlivy na ANS. Konkrétní výstupy pro klinickou praxi těchto metod jsou nejednoznačné a jejich využití je pouze výhradně podpůrné, doplňkové k základní léčbě a čistě individuální.

Šestá kapitola přináší přehled psychofyziologie temperamentu ve vztahu k ANS. Vedle definice osobnosti a temperamentu jsou vysvětleny základní psychofyziologické pojmy a mechanismy, dispozice k psychickým a psychosomatickým nemocem, individuální rozdíly v adaptaci, rychlosti učení, reakční pohotovosti, dále jsou probrány jednotlivé teorie temperamentu zahrnující později i propojení biopsychosociální, typ chování A a B ve vztahu ke kardiovaskulárním chorobám, biopsychologie osobnostních poruch s naznačením psychologické a farmakologické terapeutické intervence.

Poslední kapitola přináší výsledky řady experimentů prováděných od 70. do 90. let 20. století, z nichž většina byla publikována s řádnými citacemi v seznamu literatury. Kniha je ukončena rejstříkem.

Poselství uvedené problematiky je v současné době, plné civilizačního stresu, nadměru významné především proto, že aktivace autonomního vegetativního systému bývá při různých formách stresu spouštěčem celé řady (pro pacienty nepříjemných) tělesných symptomů, které je pak mohou dovést až do ambulancí nejrůznějších specialistů, včetně psychiatrů.

Změny, resp. narušení rovnováhy autonomního vegetativního systému, se také uplatňují v patofyziologii mnoha duševních onemocnění. Autonomní vegetativní systém zaujímá přední místo na mezioborovém poli kardiologie a psychiatrie, kde mimo jiné probíhá jeho biologický výzkum především ve vztahu k subklinickým formám aterosklerózy, prevenci kardiovaskulárních příhod a k následné prognóze nemocných a možnostem jeho ovlivnění. Kritickou připomínkou k publikaci by mohlo být opomenutí soudobého klasifikačního systému duševních nemocí v použité terminologii a možná až příliš podrobná

experimentální část na úkor vysoce důležitých, recentních výstupů z biologických studií s konkrétními dopady na zdraví našich nemocných.

Kniha je vhodná především pro psychology a pro

lékaře se zájmem o psychosomatiku a alternativní, nefarmakologické přístupy k léčbě duševních nemocí.

MUDr. Eva Kitzlerová, Ph.D.

Schermer V. L.: Duch a duše. Nové paradigma v psychologii, psychoanalýze a psychoterapii
Praha, Triton, 2007 (přel. P. Le Roch), 279 stran.

Vydání této knihy souvisí s trvajícím zájmem o psychologii duchovního života a s využitím jejích poznatků v psychoterapii. Její autor, psychoanalytický terapeut, dospěl k „psychospiritualitě“ po jisté konverzi, když „byl svědkem uzdravení“ pacientů-toxikomanů, trpících různými duševními poruchami, které „nebylo možné vysvětlit jinak, než jako duchovní proměnu, vyžadující buď vyšší vědomí, nebo víru v Boha, nebo obojí“. Avšak byl inspirován i tím, že „o spiritualitu se stále více zajímali psychologové a praktikující lékaři“. Další inspirací byl psychoanalytik W. Bion (1897-1979), který: „od filozofie a studia vědeckých metod se dostal až k mystickému pojetí duševního života“. Schermer má ovšem ztíženou úlohu především v tom, že se musí pokusit o integraci spirituality s psychoanalýzou, což není jednoduché, protože mnoho psychoanalytiků pokládá duchovní život člověka za pouhý derivát libida. Autor ostatně usiluje o to, svou knihou „zacetit roztržku mezi jungiánskou a freudovskou školou psychoanalýzy a mezi duchovním/náboženským a naturalistickým pojetím lidské mysli a chování“. Další problém je v pojetí spirituality vůbec. Vymezení jejího obsahu a forem není jednoduché, jak o tom svědčí téměř třicetistránková analýza pojmů Spiritualita a Spiritualita soudobá ve Slovníku spirituality S. de Fiorese a T. Coffiho (Karmelitánské nakl., 1999). Autor předmětné knihy své pojetí „psychospirituality“ opírá o její východní kořeny (pokračování hesla „ex oriente lux“, které po světě šířila od konce 19. stol. několikrát diskreditovaná teosofie). „Spiritualita je součástí existence a podstaty, utváří se v integraci biologických a sociokulturních požadavků a kolektivních představ při snaze jedince řešit své životní a existenciální problémy“. To je velmi obecné vymezení, které neříká o podstatě spirituality nic bližšího. Autor používá řadu výroků, které by bylo třeba vysvětlit, aby nezněly jen jako pouhé deklarace, např.: „Mysl se vyvíjí v těle a duševní události se rodí z fyzických a chemických procesů endokrinního a neuro-

fyzilogického systému. Duše se nějakým procesem zrodila z evoluce molekul DNA“, a to má být „klíčem k uvedení spirituality do přírodních a společenských věd“. Po řadě takových staronových úvah dospívá autor konečně k vymezení spirituality. „Z perspektivy self“, je to: „schopnost a odhodlání žít plně v kontextu bytí a víry, vycházejícího z puzení být v kontaktu s nekonečnem a s něčím či někým mimo hranice každodenního smyslového vnímání sebe sama a světa“. Autor pak toto pojetí představuje v praxi, např. v kapitole Spiritualita v léčbě zármutku, ztráty a traumatu, ale také zejména v léčbě alkoholismu a drogových závislostí.

Autorovo pojetí spirituality je materialisticko-pragmatické: „psychospiritualita“ je zvláštní biochemický stav mysli (přírodovědecký aspekt) ovlivnitelný jakýmsi metafyzickými představami („duchovní cestou“ – společensko-vědní aspekt), takže spirituální psychoterapie je spíše druhem sugesce jako terapeutické strategie, resp. instrumentálně pojaté operace s určitými, verbalizovanými formami duchovního života, tedy psychospiritualita jako druh účelné ideové fikce. Vazba veškeré psychiky k tělesným vjemům a zkušenostem pak umožňuje i takové „povznesení ducha“ jako je „nádherná a extatická vzpomínka na sexuální orgasmus...Podstata lidské duše spočívá v tom, že je ztělesněná“. Takže spíše „psychospiritualita“ sui generis než spiritualita v tradičním křesťanském pojetí. Avšak: „psychospirituální self“ je také to, „co je mimo čas a prostor, co je Bůh...co je větší a má větší význam než my, individuální bytosti s vyměřeným časem“. Nicméně to vše je spíše stav mysli, nikoli něco metafyzického. Podle Schermera: „Potřebujeme spiritualitu stejně jako potravu, sex a další nezbytné biochemické zdroje uspokojení“. To prý bylo i stanovisko mystika W. Blakea (1698).

Prof. PhDr. Milan Nakonečný

Kassin S.: Psychologie

Brno, Computer Press, a.s., 2007 (přel. D. Břejlová, V. Balaščíková, H. Šolcová), 771 stran.

Ve výběru překladů velkých učebnic psychologie z angličtiny do jiných národních jazyků existují zajímavé mezinárodní rozdíly. Zatímco v Německu

stále dávají přednost polygraficky poměrně střízlivě vybavené knize D. Krecha, R. S. Crutchfielda, N. Livsona a dalších (Elements of Psychology;

Grundlagen der Psychologie (již několik vydání) a rozšířené jsou tam i překlady učebnic D. G. Myerse a P. G. Zimbarda, v Polsku jsou, vedle překladů Myerse a Zimbarda, dnes velmi oblíbené hned překlady dvou rozsáhlých učebnic, S. A. Rathuse (Psychology in the the New Millenium; Psychologia współczesna) a S. M. Kosslyna a R. S. Rosenberga (Psychology: the Brain, the Person, the World; Psychologia. Mozg-czlowiek-swiat). K nám byla z těchto velkých a bohatě ilustrovaných amerických učebnic psychologie uvedena jedna ze světově nejrozšířenějších, R. I. Atkinsonové a spol.: Psychologie (2. akt. vyd. Portál, 2003). Nyní k nám byla uvedena další, rozsáhlá a bohatě ilustrovaná učebnice S. Kassina, která byla přeložena z angličtiny ze svého čtvrtého vydání z r. 2004, a je předmětem této recenze.

Srovnáme-li výše uvedené učebnice psychologie, překládané z anglického jazyka do různých národních jazyků, shledáme, že mají mnoho společného. Kromě bohaté polygrafické úpravy až výzdoby, ne vždy zcela funkční, velkého smyslu pro příklady a konkrétnost výkladu, přinášejí většinou novější vymezení předmětu psychologie, chápou ho jako „studium chování a myslí“, nebo „chování a psychiky“. Nezabývají se téměř, nebo jen velmi málo, teoretickým úvodem, ale přinášejí velmi podrobnou metodologii, více či méně nesystematické uspořádání psychologických kategorií a klíčových konceptů, zahrnují vedle základních témat obecné psychologie, s důrazem na neurofyziologii, neuroanatomii a psychologii osobnosti, také více či méně obsáhlou exkurzi do sociální a vývojové psychologie, základů psychopatologie a psychoterapie, a jsou velmi obsáhlé (rozsah mezi 600-750 stranami).

Kassinova učebnice má všechny tyto výše uvedené charakteristiky a její strukturu tvoří, kromě svérázné didakticky dobře pojaté předmluvy, následujících osmnáct kapitol: úvod do psychologie a psychologických metod, behaviorální neurověda, čítí a vnímání, vědomí, učení, paměť, myšlení a jazyk, příroda versus prostředí, lidský vývoj, inteligence, motivace, emoce, sociální vlivy, sociální a kulturní skupiny, osobnost (s podkapitolou o rysech osobnosti, zahrnující témata psychologie a podnikání a využití testů osobnosti v psychologii práce), psychické poruchy, léčba (s podkapitolami o hlavních psychoterapeutických směrech a psychoterapii), zdraví a duševní rovnováha. Kassin, který je také odborník na forenzní psychologii, přidal do předposlední kapitoly o léčbě tématu psychologie a právo a potlačené vzpomínky před soudem. Bohaté ilustrace, barevná a grafická diferenciacie textu jsou vysoce funkční a činí z této knihy didakticky velmi zdařile pojatou učebnici.

Svou strukturou se tedy Kassinova kniha od jiných, výše uvedených učebnic psychologie, zásadně neliší, nicméně bychom v jejím obsahu našli množství nových poznatků a přístupů k předmětné problematice. Tak např. v závěrečné

kapitole Zdraví a duševní rovnováha lze najít zajímavá fakta a úvahy v podkapitolách příznačně nazvaných Bourání mýtů a Past sebeuvědomění. V prvním případě tu jde, kromě jiného, o analýzu vztahů mezi „myslí“ a tělem s pokusem o psychologické vysvětlení placebo efektu, přičemž „bourání mýtu“ v tomto případě spočívá v tom, že placebo efekt nespočívá jen v působení na mysl, je to psychosomatický činitel. Kassin dokládá psychosomatické vztahy zejména uvedením širokých souvislostí působení sebepojetí na duševní a tělesné zdraví (rozdílný význam vysoké a nízké sebeúcty, role sebeuvědomění a další). Past sebeuvědomění („pozornost zaměřená na vlastní osobu“ - „self-monitoring“) pak spočívá v tom, jak zjistilo „nemálo psychologů“, že „zaměření na vlastní osobu zapříčiňuje selhání, podobně jako když se díváme zblízka do zrcadla, tak na sobě najdeme tisíce a jednu chybu“. Je to příklad toho, že v této knize lze najít množství pasáží plasticky ilustrujících základní psychologické koncepty způsobem, pochopitelným širokému okruhu zájemců o psychologii.

Zatímco v učebnici redigované Atkinsonovou je psychologie definována jako „vědecké studium chování a duševních procesů“ (stejně tak S. A. Rathus, 1999, 2004; S. M. Kosslyn a R. S. Rosenberg, 2004, 2006, jen s tím rozdílem, že místo „duševní“ uvádějí „psychické“), Kassin vymezuje předmět psychologie jako „vědecké studium chování a myslí“, přičemž pojmem „myslí“ rozumí „všechny vědomé i nevědomé duševní stavy“. Zatímco D. Krech, R. S. Crutchfield a další (1992, 1982) ještě široce porovnávali „mentální“ a „behavioristické“ pojetí psychologie a dospívajíce k závěru, že mentální procesy mohou být přezkoumávány pozorováním „manifestního chování“, definovali psychologii jako „vědu o chování, prožívání a (reflexivní) zkušenosti z obojího“, výše uvedení psychologové, reprezentující již éru překonaného striktního behaviorismu, se úvahami o předmětu psychologie podrobněji nezabývají. Přesto však Kosslyn podává mnoho originálního na abstraktní téma psychologie jako vědy, pokud je to z hlediska využití psychologie funkční, a to je především otázka „rozšiřování horizontů psychologie“ jako „reagující vědy“: „Psychologie je, a vždy byla, věda, která pohotově reaguje na soudobé dění. Od samých počátků se psychologové všech specializací snažili v praxi uplatnit vše, co se dozvěděli o řešení zásadních problémů, s nimiž se lidé potýkají“.

Lze říci, že Kassinova tematicky rozsáhle pojatá učebnice splňuje především tento úkol, představit psychologii jako vědu, která má co podstatného říci k řešení všech lidských problémů. V tomto směru je velmi informativní pro všechny zájemce o psychologii, je vynikající studijní příručkou pro studující psychologie a pro zájemce o psychologii vůbec je dobrou investicí do sebevzdělávání.

Prof. PhDr. Milan Nakonečný

Mourek J. a kolektiv: Mastné kyseliny OMEGA-3. Zdraví a vývoj

Nakladatelství TRITON, Praha, Kroměříž, 2007, 174 stran.

ISBN 978-80-7254-917-7.

Na téměř 200 stránkách kniha zachycuje nejdůležitější informace o významu OMEGA-3 polyneenasycených mastných kyselin pro funkci lidského těla. První část shrnuje a kriticky hodnotí údaje o účincích této skupiny látek v jednotlivých systémech těla (kardiovaskulární systém, imunita, nervový systém). Jedním z ústředních témat je ontogenetický vývoj člověka. Proto i otázky významu OMEGA-3 mastných kyselin jsou probírány z tohoto hlediska. Podobně je zaměřena i druhá část knihy, která přináší výsledky dlouholetého experimentálního i klinického sledování OMEGA-3 mastných kyselin ve vztahu k vývoji centrálního nervového systému, k rizikovým novorozencům i k různým stresovým faktorům. Tato část knihy nabízí výklad příznivého působení OMEGA-3 mastných kyselin a umožňuje pochopit vztah změn složení spektra mastných kyselin k vývoji jedince, odlišnou citlivost na zátěž v průběhu vývoje a pohlavní rozdíly v řadě nalezených dynamických veličin. Závěry o nepostradatelnosti OMEGA-3 polynenasycených mastných kyselin pro vývoj dětského mozku a pro prevenci kardiovaskulárních onemocnění doplňuje třetí část monografie, která přináší přehled zdrojů OMEGA-3 mastných kyselin. Jsou shromážděny cenné údaje o složení mateřského mléka, kojeneckých formulí, různých druhů potravin a potravních doplňků obohacených o OMEGA-3 mastné kyseliny.

Knihy je nejen významným zdrojem informací, ale i svým pojetím a širokým interpretačním záběrem může být i inspirací pro další výzkum, klinické studie i pro moderní přístup k léčbě (medicína založená na důkazech). Monografii lze doporučit všem lékařům, kteří si chtějí rozšířit své znalosti v oblasti molekulární úrovně patogeneze některých vývojových poruch a klinických onemocnění, tedy pediatrům, neonatologům, kardiologům a neurologům. Velmi dobrým zdrojem informací by kniha mohla být i pro vyspělejší studenty medicíny a zvláště pro postgraduální studenty v uvedených oborech. Podrobné informace třetího

oddílu by mohly být vodítkem pro práci dietologů i zodpovědných pracovníků profesí souvisejících s výživou.

Vzhledem k tomuto zaměření by si kniha zasloužila úvodní přehled o stavbě a funkci buněčných membrán. Čtenář, který má v této oblasti znalosti jen obecné, se v konkrétních účincích nenasycených mastných kyselin jen obtížně orientuje.

Kromě uvedených kladů je nutné si všimnout i některých nevyrovnaných stránek monografie. Porozumění textu místy snižuje složitý způsob vyjadřování s dlouhými souvětími a vsuvkami. Čtení neusnadňuje ani mimořádně velkorysé používání zkratk a cizích termínů. V kontrastu k nadbytečným cizím slovům (např. disbalance) stojí násilně počestělá slova (např. skevenžer).

Velmi cenný je úvodní přehled účinků OMEGA-3 mastných kyselin na funkci jednotlivých systému lidského těla. Pro své klinické využití bude pravděpodobně tato část knihy nejvyhledávanějším zdrojem informací. Je proto s podivem, že nebyl zařazen i oddíl zachycující úlohu OMEGA-3 mastných kyselin v buněčné energetice, a to i přesto, že jde o oblast, kde se česká věda (včetně hlavního autora) významně podílela.

Přejaté údaje monografie snižují některé chyby či přehlédnutí. Tabulka 15 na s. 153 tak např. uvádí obsah tuků v klokaním mase o dva řády nižší, než je tomu ve srovnávaných vzorcích svalové tkáně jiných savců. Na první pohled zřejmou řádovou chybu tohoto údaje je v dnešní době sice možné velmi rychle odhalit, věrohodnost ostatních informací je tím však narušena.

Knihy obsahuje seznam použitých zkratek a je v každé kapitole doplněna bohatými soubory klasické i recentní literatury. Chybí však vždy užitečný rejstřík. Pro svědomité čtenáře je odměnou závěrečná rozprava a úvaha hlavního autora.

Prof. MUDr. Jaroslav Pokorný, DrSc.

REFERÁTY Z PÍSEMNICTVÍ

Onder G., Pellicciotti F., Gambassi G. et al.: NSAID - Related Psychiatric Adverse Events: Who is at Risk?

(Nesteroidní antiflogistika a psychiatrické adverzní příhody: Komu hrozí riziko?)
Drugs, 64, 2004, č. 23, s. 2619-2627.

Nesteroidní antiflogistika (NSAF) jsou často užívána v klinické praxi a představují přibližně 5-10 % všech předpisů léků. Použití NSAF přináší riziko adverzních příhod, které mají významný vliv na morbiditu a mortalitu. Adverzní příhody spojené s užíváním NSAF znamenají někdy zhoršení funkce CNS. Projevuje se to příznaky zahrnující změny poznávání, nálady a dokonce precipitaci nebo zhoršení již existujících psychických poruch. Autoři podávají přehled lékařské literatury o publikovaných pracích týkajících se psychiatrických adverzních příhod po NSAF. Dále zjišťují rizikové faktory těchto příhod a mechanismy pravděpodobně zahrnuté při jejich vzniku.

Autoři našli 27 prací obsahujících údaje o 453 případech psychiatrických adverzních příhod po NSAF. Tyto údaje naznačily, že jedinci citliví vůči takovým příhodám zahrnovali pacienty s duševní

chorobou v anamnéze. O indometacinu a selektivních inhibitory cyklooxygenázy (COX-2) bylo nejčastěji referováno jako o vinících advezních příhod.

Možné vysvětlení psychotropního účinku NSAF spočívá v modulaci centrálního nervového přenosu prostaglandinů, který je inhibován prostřednictvím NSAF. V tomto procesu synaptické signalizace je COX-2 klíčový enzym. Vzácnou, ale závažnou komplikací užívání NSAF, jsou psychiatrické příznaky. Tyto léky by měly být užívány opatrně u vysoce rizikových jedinců, kteří mají v anamnéze duševní chorobu. Opatrnost lze také doporučit pro užívání NSAF v poporodním období. Lékaři by měli uvážit, zda upozornit pacienty na možnost neuropsychiatrické příhody, když jsou předepisovány NSAF nebo selektivní inhibitory COX-2.

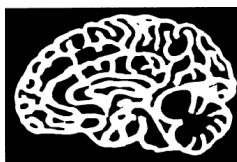
Althaus D., Hegerl U.: Ursachen, Diagnose und Therapie von Suizidalität

(Příčiny, diagnostika a léčba sebevraždy)
Nervenarzt, 75, 2004, č. 11, s. 1123-1135.

V Německu každoročně spáchá více než 11 tisíc lidí sebevraždu, tvrdí autoři z Ludwig-Maximilians univerzity v Mnichově a dále upřesňují: počty sebevražedných pokusů se odhadují na desetkrát vyšší než tomu bylo dříve. Psychosociální i biologické příčiny hrají v etiologii suicidality důležitou roli. Pacienti trpící afektivními poruchami, zneužíváním alkoholu a léků a psychotickými poruchami jsou považováni za nejdůležitější vysoce rizikové skupiny. Pečlivá diagnostika sebevraždy je předpokladem úspěšné léčby. Akutní léčba je založena na psychofar-

makologických i psychoterapeutických strategiích. V případě akutního nebezpečí spočívají krátkodobé cíle v získání času a v aktivním poskytování přímé podpory. V dlouhodobém průběhu se léčba paralelní duševní poruchy a stabilizace denní životní situace stávají ještě důležitějšími. Neexistuje žádný vědecký důkaz pro hypotézu, že selektivní inhibitory zpětného vychytávání serotoninu (SSRI) zvyšují riziko sebevraždy.

Autor referátů MUDr. Jaroslav Veselý

**Oznámení o sympoziu pořádaném
Společností pro biologickou psychiatrii ČLS JEP,
Sekcí biologické psychiatrie Psychiatrické společnosti ČLS JEP
a Kuffnerovým nadačním fondem
ve dnech 24. – 26. dubna 2008 v Jihlavě**

Intracelulární procesy, duševní onemocnění a léčba

Na sympoziu budou prezentovány pouze vyžádané přednášky.
Těžiště je kladeno na mezioborovou diskusi.

Základní tematické okruhy:

Genetický podklad duševních poruch
Nitrobuněčné struktury a duševní poruchy
Cytochromy a metabolismus psychofarmak

Epigenetické mechanismy v psychiatrii
Intracelulární signalizace
a další...

Připravovaný společenský a kulturní program bude neméně atraktivní.

Konferenční poplatek ve výši 200,- Kč bude možno uhradit při registraci. Pro omezený počet míst je ve vašem zájmu, abyste přihlášky zasílali co nejdříve, nejpozději však do 29. února 2008, na adresu: Doc. MUDr. Ladislav Hosák, PhD., Psychiatrická klinika, Fakultní nemocnice, 500 05 Hradec Králové, tel.: 49 583 2228, fax: 49 583 2053, e-mail: hosak@lfhk.cuni.cz

*Doc. MUDr. Ladislav Hosák, PhD.
Předseda Společnosti pro biologickou psychiatrii*

.....
Přihláška k účasti a ubytování:

Příjmení a jméno, tituly:.....

Adresa pro korespondenci: .....

.....PSČ:.....

Telefon:.....Fax:.....e-mail:.....

Ubytování: z 24. na 25.4. z 25. na 26.4.

Přeji si být ubytován(a) s:.....

v hotelu nebo v léčebně

Datum:..... Podpis:.....